

СУЧАСНИЙ СТАН АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ І ЗАХИСНОГО ЛІСОРОЗВЕДЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Гладун Г.Б., Гладун Ю.Г.

Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації імені Г.М. Висоцького

Розглянуто стан забезпеченості агроландшафтів області різними категоріями лісомеліоративних насаджень. Обґрунтовано необхідність збільшення площ захисних лісових насаджень різних просторово-цільових форм для забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів області.

*полезахисне лісорозведення, оптимальна захисна лісистість,
агроландшафт*

Вступ. У Державній цільовій програмі „Ліси України” на 2010-2015 рр. перед лісогосподарською галуззю поставлені завдання забезпечити ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку, створити умови для досягнення оптимальних показників рівня лісистості, збільшити на 0,5 млн гектарів площу лісів та підвищити до 16,1 % рівень лісистості. Значна частина нових лісових площ планується на землях лісомеліоративного фонду, включаючи полезахисне, протиерозійне та ґрунтоводоохоронне лісорозведення. Програмою „Ліси Харківської області” на 2010-2015 рр. передбачено збільшити лісистість області до 12, 4 %, а площу вкритих лісом земель – до 390 тис. га.

Агролісомеліорація і захисне лісорозведення є загальними складовими лісових меліорацій, а їх об’єктами є земельні ділянки різного цільового призначення, сільськогосподарські землі (поля, сади, луки, пасовища, піски), а також господарські будівлі, транспортні шляхи і інші об’єкти господарської діяльності, у т.ч. деградовані та малопродуктивні землі.

Про необхідність трансформації деградованих орних земель з метою їх реабілітації, тобто створення умов обмеженого використання, зазначається у новій редакції Земельного кодексу України та на це звертають увагу провідні науковці аграрії. Відомий вчений академік В.Ф. Сайко [1, 2] пропонує “... скоротити площу ріллі в країні до 24,2 млн га, тобто майже на 9 млн га, а рівень розораності сільськогосподарських угідь знизити до 57 %”. Академік Л.Я. Новаковський [3] вважає за потрібне першочергово віднести

під природну ренатуралізацію та тимчасову або постійну консервацію 5,1 млн. га деградованих і малопродуктивних земель. Дослідження О.С. Даниленка [4] також засвідчують, що "... у найближчій перспективі є реальна можливість скоротити площі сільськогосподарських угідь в Україні до 30 млн. га, у т.ч. орних земель – до 20–22 млн га". Тобто в державі існує нагальна необхідність трансформації різних типів сільськогосподарських угідь, їхньої ренатуралізації за допомогою фітомеліоративних та лісомеліоративних заходів.

Мета досліджень. На основі існуючої диференціації території Харківської області за категоріями угідь встановити оптимальну площу захисних лісових насаджень різних просторово-цільових форм з урахуванням сучасних нормативів захисної лісистості для адміністративних районів області.

Об'єкти і методи досліджень. Об'єктом досліджень є процес формування науково обгрунтованої захисної лісистості агроландшафтів Харківської області на основі адаптивно-ландшафтних методів. Необхідні обсяги створення захисних лісових насаджень різних просторово-цільових форм визначені за нормативами щодо оптимізації застосування захисних лісових насаджень в агроландшафтах на адаптивно-ландшафтній основі [5–8].

Результати і їх обговорення. Аграрне освоєння території області сягає 77,4%, розораність сільськогосподарських угідь – 80,7%, близько 1121,8 тис. га земель (46,1%) еродовані. Наслідком незбалансованого господарського освоєння земельного фонду є прогресуюча деградація земель, ерозія та втрата родючості ґрунту. Інтенсивно використовуються малопродуктивні ґрунти, які мають бути виведені із вжитку та піддані фітомеліорації. Використання орних земель з великою крутизною схилів є потенційною загрозою розвитку ерозійних процесів. Площа та розподіл орних земель за крутизною схилів наведені у табл. 1. Близько 13 % ріллі розміщено на схилах понад 3° і тому нагальним є трансформація їх у екологічно стабільні угіддя, насамперед сіножаті та пасовища.

Таблиця 1. Розподіл орних земель Харківщини за крутизною схилів

Одиниці виміру	Усього орних земель	У тому числі за крутизною схилів (градуси)				
		<1	1–3	3–5	5–7	>7
тис. га	1942,8	770,0	806,4	218,2	40,9	0,8
%	100	40,1	41,5	11,2	2,1	–

Для орних земель Харківської області характерний високий середньорічний розрахунковий змив ґрунту – більше 5 т·га⁻¹. Втрати гумусу при цьому сягають 0,5 т, а поживних речовин – 0,6 т·га⁻¹ у середньому за рік, що не компенсується внесенням добрив. Урожайність сільськогосподарських культур на еродованих землях на 20-60 % нижча, ніж на не еродованих [9, 10].

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

Одним із найефективніших заходів протидії цим негативним процесам є агролісомеліорація. Лісові смуги і інші захисні лісові насадження у комплексі з іншими агротехнічними протиерозійними заходами сприяють підвищенню урожайності зернових культур щонайменше на 15–20 %, кормових – на 35–40 %. При цьому припиняються ерозійні процеси, зменшується потреба в органічних та мінеральних добривах для відновлення втраченої внаслідок ерозії родючості ґрунтів.

Пропозиції щодо покращення ситуації з агролісомеліоративними насадженнями були розроблені авторами та включені до «Комплексної програми інвестиційно-інноваційного розвитку АПВ Харківської області у 2011–2015 роках та на період до 2020 року». При цьому до першочергових були віднесені заходи щодо заліснення найнебезпечніших ділянок різних категорій земельних угідь в області (табл. 2)

Таблиця 2. Обсяг земель під першочергове заліснення за адміністративними районами та категоріям земель Харківської області

Адміністративні райони	Загальна площа створення лісових насаджень, га	у тому числі, га					
		рілля мало-продуктивна	сіножаги	пасовища	яри	піски	інші невідділя
1	2	3	4	5	6	7	8
Балаклійський	630,8	50,4	–	40,2	296,2	–	–
Барвінківський	713,5	–	34,8	675,7	–	–	3,0
Близнюківський	602,0	116,4	84,5	391,7	–	–	9,4
Богодухівський	386,0	93,0	50,4	242,6	–	–	–
Борівський	708,7	65,7	–	137,9	–	14,5	7,3
Валківський	54,7	–	–	–	43,8	–	10,9
Великобурлуцький	375,5	21,0	–	85,0	–	–	–
Вовчанський	731,3	605,6	–	107,7	18,0	–	22,9
Дворічанський	226,0	134,2	–	68,9	–	–	26,0
Дергачівський	39,8	–	–	–	13,8	–	–
Зачепилівський	345,1	133,2	–	–	31,7	16,2	–
Зміївський	208,5	95,1	–	–	14,2	–	–
Золочівський	183,2	19,4	–	153,6	10,2	–	–
Ізюмський	766,0	302,3	21,7	405,8	36,2	–	–
Кегичівський	311,7	29,2	–	256,4	26,1	–	–
Коломацький	28,3	–	–	28,3	–	–	–

**РОСЛИНИЦТВО
PLANT GROWING**

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Красноградський	500,1	379,7	–	45,4	–	75,0	–
Краснокутський	555,9	445,4	41,3	69,1	–	–	–
Куп'янський	568,1	397,5	15,7	114,2	–	40,7	–
Лозівський	423,4	139,6	–	212,4	44,3	–	27,1
Н. Водолазький	287,6	287,6	–	–	–	–	–
Первомайський	709,2	658,9	–	18,6	17,2	–	14,5
Печенізький	374,0	59,0	273,0	42,0	–	–	–
Сахновщинський	171,8	46,2	8,7	95,8	–	–	21,1
Харківський	151,1	–	–	40,8	–	–	110,3
Чугуївський	108,3	108,3	–	–	–	–	–
Шевченківський	619,4	94,0	–	20,4	–	–	–
По області	10780	4281,9	530,1	3252,4	551,7	146,4	252,5

У складі першочергових заходів близько 11 тис. га мають бути виділені під заліснення з встановленням меж і правонаступних документів землепорядними організаціями. На жаль, цей процес ускладнюється недосконалістю чинного законодавства.

Визначені потенційні площі створення полезахисних лісових насаджень (полезахисних та стокорегулювальних смуг) на найближчу перспективу (табл. 3).

Таблиця 3. Розрахунок необхідної площі полезахисних лісових смуг з урахуванням сучасних нормативів полезахисної лісистості

Харківська область	Полезахисна лісистість для схилів				Наявних лісових смуг, тис. га	Існуюча лісистість, %	Необхідно створити лісових смуг, тис. га		
	%		тис. га				3-7°	всього	
	3°	3-7	3°	3-7°					
Степ північний	3,7	7,8	29,5	11,49	12,9	1,6	16,6	7,03	23,63
Лісостеп	2,7	7,8	30,51	11,91	13,4	4,84	17,11	7,07	24,18
По області	3,2	7,8	60,01	23,4	26,3	6,44	33,71	14,1	47,81

Це є дуже важливим, адже внаслідок ерозії відбувається зниження родючості ґрунту, а отже, й врожайність сільськогосподарських культур та збільшення затрат на обробіток еродованих земель через підвищення пито-

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

мого опору ґрунту і утворення серед проміжн коротших гонів [9]. Так, наприклад, у разі зменшення вмісту гумусу в ґрунті з 6 до 2 % щільність його профілю зростає близько 50 %, а водопроникність ґрунту і його вологість зменшується у 15–20 разів. Крім того, наслідком використання еродованих земель є необхідність застосування на них підвищених норм висіву сільськогосподарських культур через те, що частина насіння змивається, а друга частина не сходить у результаті погіршення умов проростання [10].

На основі перспективної потреби розраховані площі поетапного створення нових полезахисних лісових смуг загальною площею 9,15 тис. га в період до 2018 року і 17,15 тис. га у наступні п'ять років (табл. 4). Разом з наявними 26,3 тис. га смуг це дозволить забезпечити на кінець 2023 року рівень полезахисної лісистості і збільшити його до науково обґрунтованої норми – 2,7% у Лісостепу та 3,7% у Степу [6]. Прогнозні витрати на створення полезахисних лісових смуг складуть 42,0 млн грн. на період 2018 р. і 78,9 млн грн. – 2023 р.

Таблиця 4. Прогнозні обсяги створення полезахисних лісових смуг у Харківській області

Адміністративні райони	Обсяги створення полезахисних лісових смуг, га						
	до 2018 р.	у т.ч. за роками					до 2023 р.
		2014	2015	2016	2017	2018	
1	2	3	4	5	6	7	8
Балаклійський	1437,7	237,7	300	300	300	300	718,9
Барвінківський	567,3	117,3	112,5	112,5	112,5	112,5	283,7
Близнюківський	1053,5	210,7	210,7	210,7	210,7	210,7	526,8
Богодучівський	536,9	136,9	100,0	100,0	100,0	100,0	268,5
Борівський	666,9	133,9	133,25	133,25	133,25	133,25	333,4
Валківський	617,5	123,5	123,5	123,5	123,5	123,5	308,8
Великобурлуцький	418,8	83,8	83,75	83,75	83,75	83,75	209,4
Вовчанський	599,9	119,98	119,98	119,98	119,98	119,98	300,0
Дворічанський	836,0	167,2	167,2	167,2	167,2	167,2	418,0
Дергачівський	271,9	54,38	54,38	54,38	54,38	54,38	135,9
Зачепилівський	454,7	90,94	90,94	90,94	90,94	90,94	227,3
Зміївський	305,9	61,18	61,18	61,18	61,18	61,18	153,0
Золочівський	746,5	149,3	149,3	149,3	149,3	149,3	373,2
Ізюмський	971,3	194,26	194,26	194,26	194,26	194,26	485,8
Кегичівський	587,5	117,5	117,5	117,5	117,5	117,5	293,7
Коломацький	142,9	28,58	28,58	28,58	28,58	28,58	71,5
Красноградський	335,3	67,06	67,06	67,06	67,06	67,06	167,7
Краснокутський	433,2	86,64	86,64	86,64	86,64	86,64	216,6
Куп'янський	540,7	108,14	108,14	108,14	108,14	108,14	240,3
Лозівський	1002,6	200,52	200,52	200,52	200,52	200,52	501,3

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8
Нововодолазький	934,9	186,98	186,98	186,98	186,98	186,98	467,5
Первомайський	766,6	153,32	153,32	153,32	153,32	153,32	383,3
Печенізький	245,0	49,0	49,0	49,0	49,0	49,0	122,5
Сахновщинський	1230,7	246,14	246,14	246,14	246,14	246,14	615,3
Харківський	566,5	113,3	113,3	113,3	113,3	113,3	283,2
Чугуївський	626,7	125,34	125,34	125,34	125,34	125,34	313,3
Шевченківський	623,3	124,66	124,66	124,66	124,66	124,66	311,7
Харківська обл.	17521	3504	3504	3504	3504	3504	8760

Наукові дослідження свідчать, що з економічного і екологічного аспектів невигідно і нерационально щороку обробляти схили крутизною понад 3°. Вони підлягають обов'язковому вилученню з щорічного обробітку під постійне залуження або залісення. Виводять землі на схилах 5–7° під пасовища з поліпшеним травостоєм, а на схилах понад 7° під суцільне залісення.

Слід звернути увагу на необхідність створення завершеної системи стокорегулювальних смуг в області, що розміщуються на землях присіткового земельного фонду з ухилом поверхні 3–7°. Їх сучасна площа сягає 9,3 тис. га, що значно менше, ніж науково обґрунтований рівень ґрунтоводоохоронної лісистості агроландшафтів області. Для повного захисту присіткових схилів необхідно додатково створити 14,1 тис. га стокорегулювальних смуг.

Важливе значення у подоланні негативних природно-антропогенних впливів має створення завершених лісомеліоративних комплексів, що утворюють екологічний каркас агроландшафтів. До нього належать насадження яружно-балкових мереж. Прогнозні обсяги створення яружно-балкових насаджень наведені у табл. 5.

Таблиця 5. Прогнозні обсяги створення яружно-балкових насаджень

Адміністративні райони	Обсяги створення яружно-балкових насаджень, га						
	до 2018р.	у т.ч. по роках					до 2023 р.
		2014	2015	2016	2017	2018	
1	2	3	4	5	6	7	8
Балаклійський	473,8	94,76	94,76	94,76	94,76	94,76	947,7
Барвінківський	182,5	36,5	36,5	36,5	36,5	36,5	392,2
Близнюківський	61,3	12,26	12,26	12,26	12,26	12,26	122,7
Богодухівський	37,7	7,54	7,54	7,54	7,54	7,54	75,3
Борівський	104,5	20,9	20,9	20,9	20,9	20,9	209,1
Валківський	53,9	10,78	10,78	10,78	10,78	10,78	107,7
Великобурлуцький	246,7	49,34	49,34	49,34	49,34	49,34	493,4
Вовчанський	315,0	63,0	63,0	63,0	63,0	63,0	630,0
Дворічанський	251,9	50,38	50,38	50,38	50,38	50,38	503,7

**РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING**

Продовження табл. 5

1	2	3	4	5	6	7	8
Дергачівський	134,9	26,98	26,98	26,98	26,98	26,98	269,8
Зачепилівський	48,6	9,72	9,72	9,72	9,72	9,72	97,2
Зміївський	91,8	18,36	18,36	18,36	18,36	18,36	183,5
Золочівський	146,5	29,3	29,3	29,3	29,3	29,3	293,1
Ізюмський	360,8	72,16	72,16	72,16	72,16	72,16	721,7
Кегичівський	41,6	8,32	8,32	8,32	8,32	8,32	83,3
Коломацький	8,5	8,5	–	–	–	–	16,9
Красноградський	54,3	10,86	10,86	10,86	10,86	10,86	108,7
Краснокутський	117,3	23,46	23,46	23,46	23,46	23,46	234,7
Куп'янський	140,3	28,06	28,06	28,06	28,06	28,06	280,6
Лозівський	37,1	7,42	7,42	7,42	7,42	7,42	74,3
Нововодолазький	134,7	26,94	26,94	26,94	26,94	26,94	272,4
Первомайський	173,4	34,68	34,68	34,68	34,68	34,68	346,7
Печенізький	125,5	25,1	25,1	25,1	25,1	25,1	251,0
Сахновщинський	97,3	19,46	19,46	19,46	19,46	19,46	194,7
Харківський	222,0	44,4	44,4	44,4	44,4	44,4	443,9
Чугуївський	196,7	39,34	39,34	39,34	39,34	39,34	393,5
Шевченківський	65,6	13,12	13,12	13,12	13,12	13,12	354,8
Харківська обл.	3924	785	785	785	785	785	8103

У планах створити яружно-балкові насадження: протягом 2014–2018 рр. площею 3,9 тис. га, у наступні 5 років – площею 8,1 тис. га. Потреба коштів на ці цілі складає 25,9 млн грн. і 53,5 млн грн., відповідно.

До екологічного каркасу агроландшафтів також належать насадження, що створюються на неугіддях та на землях з порушеним рослинним покривом. Тому доцільним є створити захисні лісові насадження на пісках (табл. 6) на площі 0,95 тис. га за період 2014–2018 рр. (сума витрат 4,2 млн грн.) і 1,83 тис. га протягом 2019 – 2023 рр. (сума витрат 8,1 млн грн.).

Висновки. Для забезпечення умов збалансованого розвитку агроландшафтів Харківщини важливою умовою є створення науково-обґрунтованої їх просторової структури та оптимізації співвідношення продукційних та екологічнобезпечних угідь шляхом реорганізації сільськогосподарської території. До головних екологічнобезпечних елементів зазначеної структури належать лісомеліоративні насадження різних категорій, що утворюють екологічний каркас агроландшафтів та є основою забезпечення сприятливих агро-екологічних параметрів для польових культур, сіножатей, пасовищ тощо. З урахуванням сучасних нормативів для створення агролісомеліоративних насаджень визначені обсяги створення різних просторово-цільових груп захисних насаджень у Харківській області, що визначаються вимогами сучасного адаптивно-ландшафтного землеробства.

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

Таблиця 6. Обсяги створення захисних лісових насаджень на пісках

Адміністративні райони	Потреба, га	Обсяги створення ЗЛН на пісках , га						до 2023 р.
		до 2018 р.	у т.ч. за роками					
			2014	2015	2016	2017	2018	
Балаклійський	70,3	23,4	7,8	7,8	7,8	–	–	46,9
Барвінківський	–	–	–	–	–	–	–	–
Близнюківський	22,5	7,5	7,5	–	–	–	–	15,0
Богодучівський	1,3	1,3	1,3	–	–	–	–	–
Борівський	184,	61,5	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	123,
Валківський	–	–	–	–	–	–	–	–
Великобурлуць-	26,7	8,9	8,9	–	–	–	–	17,8
Вовчанський	43,3	14,4	14,4	–	–	–	–	28,9
Дворічанський	417,	139,	27,8	27,8	27,8	27,8	27,8	278,
Дергачівський	184,	61,6	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	123,
Зачепилівський	18,0	9,0	9,0	–	–	–	–	9,0
Змівський	173,	57,8	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	115,
Золочівський	2,7	2,7	2,7	–	–	–	–	–
Ізюмський	147,	49,3	9,86	9,86	9,86	9,86	9,86	98,6
Кегичівський	1,2	1,2	1,2	–	–	–	–	–
Коломацький	9,3	9,3	9,3	–	–	–	–	–
Красноградський	646,	215,	43,0	43,0	43,0	43,0	43,0	430,
Краснокутський	189,	63,2	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	126,
Куп'янський	128,	42,7	8,54	8,54	8,54	8,54	8,54	85,4
Лозівський	1,0	1,0	1,0	–	–	–	–	–
Нововодолазький	24,0	12,0	12,0	–	–	–	–	12,0
Первомайський	3,3	3,3	3,3	–	–	–	–	–
Печенізький	47,3	15,8	15,8	–	–	–	–	31,5
Сахновщинський	7,0	7,0	7,0	–	–	–	–	0,0
Харківський	194,	64,7	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9	129,
Чугуївський	157,	52,3	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4	104,
Шевченківський	75,7	25,2	8,4	8,4	8,4	–	–	50,5
Харківська обл.	2776	949	272	178	178	161	161	1827

Впровадження захисних лісових насаджень у запропонованих обсягах дозволять у найближчій перспективі забезпечити сприятливі мікрокліматичні умови для підвищення врожайності на полях області.

Список використаних джерел

1. Сайко В.Ф. Наукові основи раціонального використання земель, виведених з інтенсивного обробітку / В.Ф. Сайко // Матеріали міжнародної

- конференції «Наукові основи раціонального використання земель, виведених з обробітку». – К.: Фітосоціоцентр, 2003. – С. 3–7.
2. Сайко В.Ф. Наукові підходи щодо раціонального землекористування в умовах здійснення аграрної реформи / В.Ф. Сайко // Вісник аграрної науки, 2000. – № 5. – С. 5–10.
  3. Новаковський Л.Я. Земельна реформа і землеустрій в Україні / Л.Я. Новаковський, А.М. Третяк, Д.С. Добряк. – Київ, 2001. – 138 с.
  4. Даниленко А.С. наукові основи виведення земель із обробітку на консервацію / А.С. Даниленко // Матеріали міжнародної конференції Наукові основи раціонального використання земель, виведених з обробітку. – К.: Фітосоціоцентр, 2003. – С. 10–22.
  5. Рекомендації щодо принципів застосування лісових меліорацій на ландшафтно-екологічній основі / Г.Б. Гладун, М.Н. Агапонов, В.Г. Келеберда та ін. – Харків, 2009. – 34 с.
  6. Рекомендації щодо використання площ лісомеліоративного фонду та проведення комплексу заходів, спрямованих на підвищення еколого-меліоративної ефективності агролісомеліоративних насаджень / Г.Б. Гладун, В.Ю. Юхновський, Ю.В. Плугатар та ін. – Харків, 2009. – 76 с.
  7. Рекомендації щодо покращання стану та підвищення меліоративної ефективності захисних лісових насаджень різного цільового призначення / Г.Б. Гладун, М.Н. Агапонов, А.Г. Андрієнко та ін. – Харків, 2010. – 120 с.
  8. Гладун Г.Б. Оптимізація насаджень лісомеліоративного комплексу на адаптивно-ландшафтній основі / Г.Б. Гладун, Ю.Г. Гладун, В.Ю. Юхновський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – Серія „Лісівництво та декоративне садівництво”. – К., 2013. – Вип. 187. – ч. 2. – С. 104–111.
  9. Медведев В.В. Структура ґрунту (методи, генезис, класифікація, еволюція, географія, моніторинг, охорона) / В.В. Медведев. – Харків: Изд. «13 типографія», 2008. – 400 с.
  10. Наукові та прикладні основи захисту ґрунтів від ерозії в Україні: монографія / За ред. С.А. Балюка та Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. – Х.: НТУ «ХП», 2010. – 460 с.

Рассмотрено состояние обеспеченности агроландшафтов области разными категориями лесомелиоративных насаждений. Обоснована необходимость увеличения площади защитных лесных насаждений разных пространственно-целевых формы для обеспечения сбалансированного развития агроландшафтов области.

The provision of agro-landscapes with the different categories of forest reclamation stands in Kharkiv region is considered. The need to increase the area of protective forest stands of the different spatial specific forms to provide sustainable developed agro-landscapes in Kharkiv region is proved.